

POUR L'INDÉPENDANCE

MATÉRIAUX POUR SERVIR L'HISTOIRE
DE L'ARMÉE UKRAINIENNE

RECUEIL 1

DEUXIÈME EDITION

PUBLIÉ PAR LA SOCIÉTÉ UKRAINIENNE D'HISTOIRE MILITAIRE

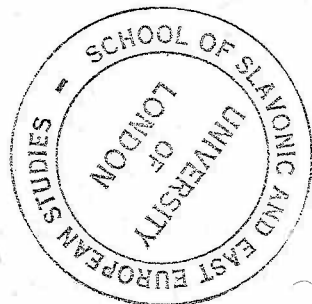
КВІІІ 2 1935

ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ

МАТЕРІАЛИ ДО ІСТОРІЇ ВІЙСЬКА УКРАЇНСЬКОГО

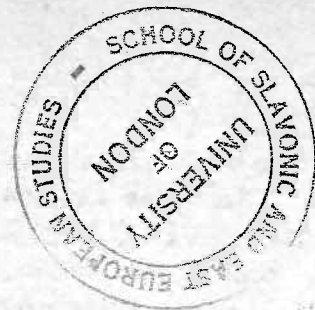
ЗБІРНИК 1

ДРУГЕ ВИДАННЯ

ВИДАЄ УКРАЇНСЬКЕ ВОЄННО-ІСТОРИЧНЕ ТОВАРИСТВО

КАЛІШ — 1935

ЗМІСТ — TABLE DES MATIÈRES.

	<i>Стор.</i>
Передовиця	5
М. Омелянович-Павленко, генерал-поручник: Зимовий похід	9
В. Савченко, ген.-штабу полковник: Спогади про український рух у XII російській армії в 1917 році	53
В. Корніїв, сотник: Спогади про українізацію 36-го пішого Орловського полку в 1917 році	65
В. Прохода, підполковник: Записки до історії Сірих (сірожупанників)	75
В. Кедровський, підполковник: Перше засідання Другого Всеукраїнського Військового Генерального Комітету. . .	129
Ілько Гаврилюк: З величного минулого	135
Гнат Порохівський, полковник: Матеріяли до історії 2-ої Кулеметної бригади	146
Тиміш Омельченко, підполковник: Від Кременчука до Бірзули	179
П. Сулятицький: Генерал П. Н. Врангель. Записки, часть I. Бѣлое дѣло	184
З життя Українського Воєнно-Історичного Товариства	200
11 схем.	

	<i>Page</i>
Avant-propos	5
M. Omélianovitch-Pavlenko, général-lieutenant: La Campagne d'hiver	9
V. Savtchenko, colonel de l'Etat-major général: Souvenirs sur le mouvement ukrainien dans la XII armée russe en 1917	53
V. Korniiy, capitaine: Souvenirs de l'„ukrainisation“ du 36 régiment d'infanterie d'Orel en 1917	65

Редагує Колегія.

Відповідальний редактор

Полковник Михайло Садовський.

	<i>Page</i>
V. Prokhoda, lieutenant-colonel: Contribution à l'histoire de la division des „Joupsans Gris“	75
V. Kedrovsky, lieutenant-colonel: Séance d'ouverture du Second Comité Général des Militaires de toute l'Ukraine . . .	129
I. Havryluk: Passé sublime	135
H. Porokhivsky, colonel: Matériaux pour servir l'histoire de la 2-me brigade de mitrailleuses	146
T. Omeltchenko, lieutenant-colonel: Depuis Krémentchouk jusqu'à Birsoula	179
P. Soulatycky: Le Général P. N. Wrangel — Mémoires. I partie. — La cause des Blancs	184
L'activité de la Société Ukrainienne d'Histoire Militaire	200
11 esquisses.	

Київ, року Божого 1927.

Визвольний рух націй, що має характер історичного процесу, бере свій початок у глибокій старовині, ще в тих часах, коли людність ізгуртувалася в племена й народи.

В історії кожної з новітніх націй, що посідають власну державність, є сторінки, присвячені визвольній боротьбі з-під ярма якогобудь гнобителя, сторінки, що на них виховуються нові покоління.

Навіть москвини, ці вперті та непримирені вороги визвольного руху та самостійности підбитих та гноблених ними народів, і ті мали свою епоху визвольної боротьби з-під ярма татар. Величезний та майже одночасовий вибух визвольних стремлень у різних націй у XIX столітті звернув увагу істориків на це явище й подав підставу трактувати ціле XIX століття — jako епоху боротьби за національність та самовизначення народів.

Як наслідок оцього процесу визвольних змагань націй, що виявлялися чи то в первісній формі — повалення влади наїзника-гнобителя, — чи то в дальшій, вищій — приєднання до незалежного осередку тих відламків націй, що жили по чужонаціональних державах — виникає в XIX столітті цілий ряд таких нових національних держав, як Німеччина, Італія, Греція, Сербія, Болгарія, Румунія.

Велика світова війна й наступниця її в багатьох державах — революція дали новий імпульс визвольним змаганням поневолених народів, що й закінчилися, завдяки внутрішньому розкладові панівної нації, цілковитим успіхом.

Так повстали на руїнах Австрії й Росії новітні національні держави: Чехословаччина, Угорщина, Югославія, Румунія, Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Польща й на короткий час Україна, Грузія, Азербейджан та інші.

Вступ до сім'ї вільних народів Ірландії, що відвоювала собі признання збоку Англії, переможця в світовій війні, — є найяскравішим доказом могутности та проявом дальнішого розвитку процесу визвольних змагань поневолених націй у повоєнні часи.

Отже маємо певність, що процес визволення України йде своїм нормальним шляхом і що незабаром пробе година повстання Держави Української. Кожний історичний процес має властиву йому закономірність.

Таку ж саму закономірність помічаємо при ближчому розгляді в процесі визвольного руху поміж тих явищ, що ними він проявляється. Але найважніше є те, що ціла велетенська праця по усвідомленню етнографічної маси, викристалізуванню, так би мовити, з неї нації ще не доводить до кінцевої мети—до створення власної Держави.

Всесвітня історія не подає ані одного прикладу, щоб з доброї волі зрікся гнобитель вигід панування.

Лише примус, лише збройний чин поневолених давали визволення, здобували державність.

Лише меч, а не слова
Здобуде нації права,—

таку аксіому ставить поет, і треба признати—історія націй, що здобули власну державність на наших очах, ілюструє цю аксіому.

Чи переводилася визвольна акція шляхом повстання зсередини, власними силами, чи шляхом інтервенції, збока, за допомогою зацікавлених держав—все ж це була збройна акція, і в цей період головну роль відіграє збройна сила нації, її військо. Воно здобуває державність, воно ж забезпечує й надалі перед всілякими ворожими замахами.

Це виключно важливе значення війська в період створення власної державності історія доводить яскравими прикладами.

Так, у наслідок величезної збройної акції народу, на чолі з військом Запорозьким, була створена Хмельницьким Козацька Держава.

Після низки невдач у XIX віці поляки в XX віці творять військо скрізь, де тільки є поляк—і під займанщиною московською, і в стані австрійському, й у Франції, і в Америці, і, законспіровано до хвилі, в краю.

І лише військо польське створило Річсполиту Польську й оборонило її державність від чужинецьких зазіхань у р. р. 1918—1920.

Маленька Ірландія, перепробувавши за час своєї 400-літньої боротьби всіляких метод боротьби, здобула нарешті свою державність теж способом збройного чину, запровадивши систему озброєного народу.

Міцно підпирає Муссоліні збройною рукою фашистів державність Італійську, що захиталася була в безладді ліберально-комуністичному.

Отже, скрізь військо—збройна сила нації—являється головним чинником у створенні державності й становим хребтом її існування в майбутньому.

Горе тій нації, що її проводирі не усвідомлюють собі значення війська в процесі творення державності, або ж, нерозумні, відкидають цілком збройну акцію за державність.

Досить пригадати, як будівничі Української Незалежності, що в р. р. 1917—1918 знехтували в той час творенням власного війська, примушені були шукати порятунку в німецьких багнетах, наражаючись тим самим на єдино можливі після цього наслідки.

Отже, справа Державності Української вирішиться також і лишень шляхом мілітарним, і до цього повинні бути готові всі по-державницьки успособлені українці.

Маємо вже досвід власний будування держави, досвід гіркий, що сплачено кривавою ціною. На ньому повинні вчитися як ті, кому не повелося досягнути мети—здійснити самостійність Батьківщини, так і спадкоємці їхні, прийдешні покоління.

Досвід цей мусимо зберегти і час судний використати, щоб не кривавилися дарма лави нових борців за визволення України, повторюючи старі помилки.

А зараз досвід цей потроху зникає. Рідшають лави старих, активних борців, а з ними зникає й частина нашої воєнно-історичної минулщини, що свідками й учасниками її вони були; зникає в боротьбі той досвід військовий, що вони придбали.

От чому обов'язком кожного активного борця за Державність Українську є подати матеріали, де висвітлювалися б ті події, що їх свідком, учасником або й аранжером довелося йому бути.

Чи буде це подано у вигляді воєнно-історичного нарису з усіма документами, чи у вигляді спогадів, чи буде то поезія, що відбиває настрої та світогляд, важне є одно—висвітлити якийбудь період, навіть момент із нашої визвольної епохи, памятаючи лише слова німецького військовика Клязевіца: „Автор повинен стати понад амбіцію й фальшивий сором, щоб казати правду, всенюк правду, нічого опріч правди“.

Завдання Українського Воєнно-Історичного Товариства є збирати воєнно-історичні матеріали, класифікувати та систематизувати їх, вносити поправки на підставі перевірених даних та, в міру сил, подати належні висновки. Взагалі, дати готові матеріали майбутнім дослідувачам, щоб на підставі їх вони спромоглися укласти воєнну історію українських визвольних змагань із р. 1917 і пізніш, а може й створити питоменну українській вдачі військову доктрину.

Ця справа збору воєнно-історичних матеріалів вимагає скупчення зусиль, що, може, видається надто важким у сучасний момент, коли живемо в період зневіри, розгублености, гострої критики колишніх божків, а навіть почасти ворожнечі з причин особистих, партійних, розходження поглядів на форму Української Державності, але одночасно всі прагнемо власної хати, власної держави.

І в досягненні цієї єдиної мети така розбіжність думок не повинна стати нам на перешкоді. Навпаки, це порізнення сприятиме виясненню правди: „з противенства поглядів народжується істина“,—каже французька приповідка.

Як в армії в обороні інтересів цілої нації поруч стоять у рядах люди найрізноморідніших переконань, так і в цій акції збору та підготовки воєнно-історичних матеріалів, що виявлять пройдений уже етап у процесі українських визвольних змагань,—різницю переконань покриває велич мети.

І коли в армії для успіху справи не виключений іноді примус, то до участі в цій акції обов'язок національний тим більше примушує.

Зачинаючи Редакція й Управа Українського Воєнно-Історичного Товариства замірену працю з 1-го збірника воєнно-історичних матеріалів, свідомі є того тягару, що його на плечі свої здимають серед тяжких злиднів емігрантського животіння, дуже мало сприятливих швидкій, продуктивній праці, але обовязок перед майбутніми поколіннями й певність у тому, що акція ця знайде як моральну, так і матеріальну поміч серед українського суспільства, переконують у ко- нечності провадити цю так потрібну, та занедбану в нас, працю.

М. ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО

Генерал-поручник.

ЗИМОВИЙ ПОХІД. *)

(6.XII. 1919 — 6.V. 1920 р. р.)

Обовязок перед людьми, що брали участь у зимовому поході, бажання залишити й на прийдешньому слід від цієї сторінки сучасної визвольної боротьби Українського Народу вимагають від мене, щоб я записав її так, як вона відбивається в моїй думці й пам'яті старшого начальника, бо не годиться забути про цю добу боротьби, в якій на протязі п'ятих місяців гартувалася воля й сила борців за незалежність України.

Я переконаний, що праця моя не досконала. Я бажаю дати початок цій справі, маючи на думці, що в кожній дивізії знайдуться оповідачі**), що зуміють освітлити моменти, яких не повелося освітлити мені, й удосконалити працю потрібними доповненнями й даними.

Я поставив собі за завдання—дати нарис, що освітлював би похід не тільки з військово-фахового боку, але також ті обставини, в яких той похід відбувся і які привели його до успішного кінця.

*) Матеріяли, що використав я для предлежачої праці: 1) Власні записки, мапи і т. д. 2) Записки й спогади старшин конвою. 3) Матеріяли з журналу „Скиталець“. 4) Денник отамана Шепаровича (командир кінної бригади). 5) Денники командирів Запорозької групи (п. п. С. і Г.). 6) Юр. Тютюнник: „Зимовий похід“. 7) П. Певний: „За волю й державність“. 8) Феденко: „Фермент нації“. 9) Спогади старшини кінного дивізіону Гайдамаків. 10) Спогади полковника Трутенка. 11) Спогади полковника Сікевича (б. посла в Будапешті). 12) Спогади старшини 5-го кінного полку (вмер від сухіт у р. 1923 в Будапешті). 13) Командир бригади Запорозької дивізії полковник Дубовий: „Маршрут Запорозької дивізії“. 14) Спогади Волинської дивізії сотника Левицького. 15) Спогад-конспект начальника штабу Запорозьців полковника Крата. 16) Замітки з „Короткої історії 3-ої Залізної дивізії“ (Зимовий похід). 17) Спогади хорунжого Юнацької Школи, пізніше 3-го кінного полку, Артемева. 18) Спогади про Любарські події з „Альманаху Київської дивізії“ (1920 р.). 19) „Поміж ковалом і молотом“. 20) Спогади старшини Галицької армії Бабія (Одеса). 21) Матеріяли старшин штабу II Галицького корпусу сотника Гнатевича й багатьох інших, за що прошу їх прийняти мою подяку. Ген.-пор. Омелянович-Павленко.

**) Ю. Тютюнник вже зробив певний нарис; гадаю, що моя праця, яка має чимало дат і відправних даних, може полегшити значно в їхній роботі.

